

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО СТРУКТУРИ

Найважливішою економічною базою створення і розвитку господарюючого суб'єкта є капітал, який у процесі свого функціонування виступає основним фактором виробництва, характеризує фінансові ресурси підприємства та забезпечує інтереси держави, власників та персоналу.

Капітал – категорія всеохоплююча, універсальна та багатоаспектна, через це трактувань капіталу існує дуже багато. Але, незважаючи на численні дослідження, ще й досі немає єдиного універсального визначення економічної суті капіталу, яке б охоплювало всі сутнісні характеристики цієї категорії.

Структура капіталу, що використовується підприємством визначає багато аспектів не тільки фінансової, але й операційної та інвестиційної діяльності, здійснює активний вплив на кінцеві результати цієї діяльності. Вона впливає на коефіцієнт рентабельності активів та власного капіталу (тобто на рівень економічної та фінансової рентабельності підприємства), визначає систему коефіцієнтів фінансової стійкості та платоспроможності (тобто рівень основних фінансових ризиків) і остаточно формує співвідношення в ступенях прибутковості та ризику в процесі розвитку підприємства [3, с. 144–148].

Основною метою формування капіталу є задоволення потреби в придбанні необхідних активів і оптимізації його структури з позиції забезпечення умов ефективного його використання. Класифікацію видів капіталу подано в табл. 1.

Таблиця 1

Класифікація видів капіталу

Класифікаційні ознаки	Види капіталу
За джерелами формування	– власний капітал (належить підприємству на правах власності); – залучений капітал (не належить підприємству, але знаходиться у його розпорядженні тимчасово на безоплатній основі)
За формою надходження у процесі кругообігу	– грошовий капітал (у грошовій формі); – виробничий капітал (інвестований у виробничі активи); – товарний капітал (у товарній формі)
За характером використання у господарському процесі	– працюючий капітал (бере участь у формуванні доходів); – непрацюючий капітал (не бере участі у формуванні доходів)
За метою використання	– інвестиційний капітал (використовується з метою збільшення підприємницьких можливостей); – інноваційний капітал (використовується з метою реалізації інноваційного проекту)

Джерело: [1, с. 688]

На нашу думку, вищенаведений перелік слід доповнити класифікацією капіталу за масштабами функціонування. За цією ознакою, вважаємо, його можна поділити на: локальний, регіональний, національний, міждержавний, глобальний.

Сучасний етап розвитку економіки України та її інтеграція у світовий економічний простір зумовлює необхідність пошуку для вітчизняних підприємств нових способів функціонування. Ефективність діяльності будь-якого суб'єкта господарювання залежить від правильної стратегії управління капіталом підприємства, оскільки від співвідношення між власними та позиковими ресурсами залежить фінансовий результат і стан. У зв'язку з цим зростає роль стратегічного аналізу джерел фінансування підприємства, а саме їх оптимальної структури.

Для оптимізації структури капіталу підприємства можуть використовувати різноманітні методи, що охарактеризовані в табл. 2.

Характеристика основних концепцій оптимізації структури капіталу

Назва концепції	Характеристика
Традиціоналістська модель	Оптимізація структури капіталу здійснюється шляхом визначення окремої вартості складових капіталу
Концепція ідентиферентності структури капіталу	Ця концепція полягає в тому, що капітал підприємства не здійснює вплив на ринкову вартість. Підприємство повинно оптимізувати активи
Компромісна концепція	Оцінка оптимізаційної структури здійснюється з урахуванням як рівня прибутковості, так і можливих фінансових ризиків
Концепція суперечності інтересів	В основі її положення лежить відмінність інтересів і рівня інформованості власників, інвесторів, кредиторів і менеджерів у процесі управління ефективністю використання капіталу, вирівнювання яких викликає збільшення вартості окремих його елементів

Джерело: [4, с. 278–279]

Слід також відзначити, що багато підприємств мають застарілі форми виробництва, які не здатні забезпечувати швидке оновлення продукції, шляхом модернізації або випуску принципово нових виробів, не зважаючи на наявні конструкторські розробки, і, в окремих випадках, фінансові можливості. Внаслідок чого, продукція більшості підприємств промисловості є неконкурентоздатною щодо якості.

Таким чином, процес оптимізації структури капіталу при здійсненні фінансово-господарської діяльності суб'єктами господарювання є однією зі складних проблем у фінансовому менеджменті. Оптимізацію структури капіталу вітчизняних підприємств варто здійснювати за допомогою послідовного виконання певних етапів, за допомогою яких підприємство має можливість визначити на плановий прогностичний період найбільш прийнятну структуру капіталу.

Проаналізуємо структуру капіталу підприємства ТОВ «Відродження» за 2015–2017 рр. (табл. 3).

Таблиця 3

Аналіз капіталу підприємства ТОВ «Відродження» за 2015–2017 рр., тис. грн.

Показник	Джерело інформації	2015	2016	2017	Відхилення 2017 до 2015 (+,-)		Відхилення 2017 до 2016 (+,-)	
					Абсолютне +	Темп росту. %	Абсолютне +	Темп росту. %
Пасив	1900	41691	46460	16750	-24941	40,2	-29710	36,1
Власний капітал	1495	17729	31940	13676	-4053	77,1	-18264	42,8
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	1595	-	-	-	-	-	-	-
Поточні зобов'язання і забезпечення	1695	23962	14520	3074	-20888	12,8	-11446	21,2

Основним джерелом капіталу підприємства ТОВ «Відродження» є власний капітал, розмір якого у 2017 р. у порівнянні з 2016 р. зменшився на 18264,0 тис. грн. (57,2%), а у порівнянні з 2015 р. зменшився на 4053,0 тис. грн. (22,9%). Поточні зобов'язання і забезпечення у 2017 р. у порівнянні з 2016 р. зменшилися на 11446,0 тис. грн. (78,8%), а у порівнянні з 2015 р. на 20888,0 тис. грн. (87,2%).

Питома вага власного капіталу ТОВ «Відродження» протягом досліджуваного періоду збільшилася з 42,5 % у 2015 р. до 81,6 % у 2017 р. Відповідно питома вага поточних зобов'язань і забезпечень зменшилася з 57,5 % у 2015 р. до 18,4 % у 2017 р. Це говорить про зменшення фінансової залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

Загалом, проаналізувавши склад та структуру власного капіталу підприємства, можна підсумувати, що підприємству ТОВ «Відродження» необхідно покращити політику управління структурою капіталу. Адже співвідношення власних коштів до позикових становить у 2017 р. 81,6 % : 18,4 %, при нормативному значенні 50,0 % : 50,0 %.

Таким чином, капітал є одним із найважливіших понять функціонування та розвитку економічної системи. Капітал посідає головне місце в системі розподілу і перерозподілу матеріальних благ, тому що саме йому належить ця функція.

Список використаних джерел:

1. Міценко Н.Г. Економіка підприємства: теорія і практикум: навч. посіб. / Н.Г. Міценко. – К.: Ліра-К, 2014. – 688 с.
2. Портна О.В. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. / О.В. Портна. – Львів: Магнолія, 2015. – 312 с.
3. Рибіцька А.В. Управління капіталом підприємства на основі оптимізації структури позикового капіталу / А.В. Рибіцька // Фінансовий простір. – 2014. – № 2 (14). – С. 144–148.
4. Чернецька Ю.А. Детерміновані факторні моделі в управлінні капіталом підприємства / Ю.А. Чернецька // Інтеграційна система освіти, науки і виробництва в сучасному інформаційному просторі: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., Тернопіль, 29–30 квіт. 2014 р. – Тернопіль: Крок, 2014. – С. 278–279.